

Prohlášení upozorňuje na současný alarmující vývoj v oblasti ochrany kulturního dědictví, který je součástí širších negativních tendencí vývoje společnosti a státní správy v posledních letech. Po krátkém období zlepšení a naděje na pozitivní změny po listopadu 1989 jsou dnes bezprostředně ohroženy základní principy naplňování tohoto veřejného zájmu.

Podle platného památkového zákona je každý vlastník povinen pečovat o svou památku na základě závazného stanoviska (rozhodnutí) orgánu státní správy, před jehož vydáním si orgán vyžádá odborné stanovisko Národního památkového ústavu (dále NPÚ). Do roku 2003 byly orgánem státní správy prvního stupně okresní úřady, které však v roce 2003 zanikly.

Reforma veřejné správy tehdy přenesla kompetence v oblasti památkové péče z okresů na obce s rozšířenou pravomocí a na nově zřízené krajské úřady.

Tím došlo *de facto* k postoupení státní správy samosprávě. Úředník pověřený výkonem státní správy na obci je totiž zaměstnancem téhož obecního (městského) úřadu, který zastupuje místní a nezřídka zcela soukromé zájmy. Je třeba zdůraznit, že obce a města jsou zároveň vlastníky památek, a tak často vystupují v roli žadatele - investora o povolení změn na památkách a zároveň v roli orgánu, který tyto změny povoluje; v případě porušení zákona by dokonce samy sobě měly udělovat pokuty. Zcela zjevně jde o mlčky tolerovaný střet zájmů, státní památková péče je často zneužívána bujícím klientelistickým a korupčním prostředím samospráv k realizaci záměrů, které nemají s veřejným zájmem na ochraně kulturního dědictví nic společného.

Tomuto tristnímu stavu nasvědčuje dlouhá řada publikovaných i nezveřejněných kauz, jejichž četnost je úměrná množství podnikatelských záměrů a síle kapitálu v tom kterém sídle; zatímco na vesnicích a v malých městečkách může být relativně nízká, ve větších a podnikatelsky atraktivních městech je značná. Mnohokrát bylo veřejně poukázáno zejména na situaci v Praze, kde magistrát pověřený výkonem státní správy v oblasti památkové péče notoricky, dlouhodobě a často ve velice závažných případech ignoruje odborná vyjádření NPÚ a prosazuje zájmy investorů, které jsou ve zjevném rozporu s ochranou státem prohlášené městské památkové rezervace, zapsané na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Pod barevnými fasádami a novými střechami dnes a **denně zanikají skutečně a nenahraditelné kulturní hodnoty**, památkově chráněné domy se proměňují ve vyprázdňené slupky. Honba za co největším momentálním ziskem a blahovůle, s níž orgány zřízené pro ochranu kulturního dědictví tomuto ničivému trendu přihlížejí, nutně povede také k dalšímu zanikání tradičního života v Praze a k poklesu turistického zájmu o ni.

Situace je o to závažnější, že současný systém památkové péče, v němž je možno doslova se vysmívat názorům odborníků a kde se veřejný zájem stále více podřizuje samosprávě s jejími výše naznačenými problémy, není srozumitelný a pochopitelný veřejnosti. Ta se velmi často domnívá, že evidentně devastační zásahy na památkách probíhají se souhlasem odborné části památkové péče a nechápe, že ve skutečnosti došlo k rozhodnutí pouze na úrovni obce. **Veřejnost** tak získává falešnou představu o zásadách a smyslu péče o kulturní dědictví a **ztrácí zájem a ochotu k občanské angažovanosti**, bez níž je kvalitní památková péče nemožná.

Jakkoli je možno namítnout, že jsou i pověřené obce, které veřejný zájem na ochraně památek prosazují dostatečně, jde o zásadní systémovou vadu, jejíž negativní hmotné i morální důsledky lze snadno prokázat každodenní praxí. Odborníci upozorňovali před zavedením reformy z roku 2003 na její zcela zjevná rizika pro památkovou péči, ministerstvo kultury (dále MK ČR) však nepřijalo (nebo neprosadilo) opatření, kterým by je eliminovalo. Snad ještě horší je však skutečnost, že ani dnes, přestože má dostatek informací o důsledcích neprůhledného a zneužívaného „smíchání“ státní správy se samosprávou, nedeclaruje MK žádný postoj a snahu o nápravu. Naopak se zdá, že je se situací srozuměno a podporuje ji. Tak lze například chápat mlčení ke skandální situaci v hlavním městě, která je opakovaně, ale bez

očekávaného ohlasu zveřejňována v tisku, nebo kladný postoj k výstavbě mrakodrapů na pražské Pankráci, který nereflektuje názory odborníků, ale vychází vstřícně požadavku samosprávy. Alibistický přístup, podle něhož právě obce mají na ochraně svých památek největší zájem, je v rozporu s dlouhodobě a v mnoha zemích ověřovanými principy fungování ochrany kulturního dědictví a vyvolává naléhavou obavu, že současné MK nechápe péči o kulturní dědictví jako veřejný zájem a v podstatě rezignovalo na jeho prosazování.

Návrh novely památkového zákona, který právě projednává sněmovna parlamentu, ale zejména nedávno předložený věcný návrh zákona nového nasvědčují tomu, že MK ČR nepřijatelný trend jednostranné podpory samospráv dále stupňuje. Návrh zákona mimo jiné zcela vyřazuje NPÚ z procesu rozhodování o nakládání s nemovitými památkami, který má být již prakticky bez omezení přenechán rozhodování samospráv. **Příprava zákona probíhá chvatně**, poprvé od listopadu 1989 bez náležité účasti odborné veřejnosti, s cílem zásadně a nevratně změnit stávající systém a vyřadit z účasti ty, kteří komplikují zájmy samospráv, často však čistě podnikatelských zájmů. Jediný cíl nového zákona, který MK veřejně deklaruje, je „liberalizace“ památkové péče, a to v situaci, kdy neúnosná liberalizace, či spíše destrukce systému již šestým rokem probíhá.

K tomu je třeba zdůraznit, že dosud platný, v polistopadovém období vícekrát novelizovaný zákon o památkové péči z roku 1987 je i přes datum svého vzniku a některé vývojem překonané pasáže srovnatelný se standardními předpisy kulturních evropských zemí, zatímco o připravovaném návrhu nového zákona platí opak. Prvořadým a neodkladným zájmem ochrany kulturního dědictví není – tak jako v mnoha dalších oblastech veřejného života - nový, „liberální“ zákon, ale především důsledné vymáhání platného zákona na všech stupních státní správy a odstranění střetu zájmu, který přinesla reforma 2003.

Jsme středoevropskou zemí s velkou historií, hlásíme se k odkazu křesťanské západní civilizace, a je to především kulturní dědictví a tradiční hodnoty společnosti, které nás k tomu opravňují. Země a lidé těch částí světa, s nimiž bychom se rádi srovnávali, mají zájem především o naši kulturu, zejména tou v objektivním pohledu skutečně vynikáme.

V rozporu s tím jsme však zároveň zemí zavřených a vykradených kostelů, mnoha zubožených a nenávratně zanikajících architektonických skvostů či takřka beztrápně devastovaných hřbitovů, soch a dalších památek. Mnohá naše sídla jsou stále nehostinná, šedivá a zanedbaná, zdejší nová výstavba je odpudivá, bez respektu k historické zástavbě a prostředí, o jehož kultivaci se nedbá. Namísto promyšlené podpory jejich kulturních hodnot, rozvoje infrastruktury a tradičního života se budují megalomanské stavby typu Nošovic, průmyslové zóny, další a další supermarkety či skladové haly, které způsobují vzrůst dopravy a počtu komunikací, ničí krajinu, kvalitní zemědělskou půdu a životní podmínky lidí. Jsme svědky téměř nekontrolovaného, urbanisticky zmatečného rozvoje zástavby a dalších zásahů, které nemají nic společného s rozvážným a kultivovaným přístupem ke skutečným hodnotám země. Ve výčtu negativních změn, jimiž naše sídla a krajina dnes procházejí a jež jim při současném vývoji hrozí, by bylo možno pokračovat. Většina z nich je důsledkem nezájmu a selhávání státní správy a samospráv, a o to větší jsou obavy z důsledků výše nastíněného vývoje v péči o kulturní dědictví.

Ochrana kulturního dědictví není jen vágním pojmem, který si může každý sám libovolně definovat. Jde o ušlechtilý, dlouhodobě a s námahou vytvářený plod civilizace, spojený se jmény řady úctyhodných osobností, který rozhodující měrou přispívá také k budování a celkové kultivaci občanské společnosti. Laxní, indiferentní nebo dokonce **odmítavý přístup státu a samospráv k řešení skutečných problémů** (a to se netýká jen oblasti kulturního dědictví!) **se neblaze podepisuje na víře v politiku**, a tím také na angažovanosti lidí a jejich ochotě a schopnosti pokládat péči o kulturní dědictví za jednu ze svých priorit.

Je třeba zdůraznit, že **veřejný zájem na ochraně kulturního dědictví** rozhodně **nelze naplňovat na úrovni samospráv**, ale musí být účinně garantován také nezávislými státními orgány a odbornou organizací (NPÚ), kterou stát za tím účelem zřizuje. Proto jsou současné snahy MK ČR o zásadní změnu platné legislativy a likvidaci standardního, v řadě kulturních evropských zemí dlouhodobě ověřeného a respektovaného modelu ochrany kulturního dědictví nepřijatelné.

Žádáme proto, aby byla stažena z projednávání předložená novela platného zákona o památkové péči a zastavena příprava věcného záměru zákona nového, neboť namísto řešení nejpálčivějších problémů ještě více prohlubují a umocňují negativní dopad reformy veřejné správy z roku 2003. Je třeba otevřít **kvalifikovanou diskusi o koncepci ochrany kulturního dědictví**, v níž bude náležitě zohledňován názor odborníků a nebude jednostranně preferována samospráva a na ní vázané zájmové skupiny. Trend posilování samospráv nesmí vést k rezignaci na adekvátní, jasně stanovenou účast státní odborné organizace (NPÚ) v rozhodovacím procesu. Před přípravou nového právního předpisu (nebo v jeho rámci) je třeba zejména odstranit současný stav způsobený uvedenou reformou, který je prokazatelně v rozporu nejen s veřejným zájmem na ochraně kulturního dědictví, ale i s „přirozeným“, občanovi srozumitelným principem práva.